ORATIO
DE
PRAXIS MEDICÆ REPURGATÆ CERTITUDINE

PUBLICE DICTA DIE XIV. JUNII MDCCXXIX.

AUCTORE
JOHANNE DE GORTER.

FRANCOFURTI ET LIPSIÆ,
MDCCXLIX.

ORATIO
DE
PRAXIS MEDICÆ REPURGATÆ CERTITUDINE.

Duo ſunt modi, quibus medici eruunt veritates & comprobant: alter eſt accurata & circumſpecta rerum obſervatio, tam clara & diſtincta, ut nemini anſa relinquatur dubitandi: alter vero concluſiones continet, quibus res abſconditæ ſenſibus tali modo proferuntur, ac ſi præſentes eſſent. Utrumque autem horum, etſi videatur certiſſimum, erroribus tamen non parum obnoxium deprehenditur; experientia enim non minus, quam ratione, in multis ſæpiſſime turpiter fallimur, quoniam externi ſenſus, quibus extimas tantum contemplamur rerum imagines, nimis tardi, ſtupidique ſunt, quam veram ut poſſent ſciſcitanti exhibere notitiam. Hoc forſan nimis durum quibusdam videbitur, aut incongruum, quum vix ullus ſit, quin, ſi modo notabili non la-

boret alicujus organi vitio, se æque prompte & accurate sensibus uti judicet, ac quivis exercitatus. Fallimur equidem: sensuum enim organa, usu, longaque consuetudine, & promptiora & aptiora fiunt. Ita musicus, continua modulatione exercitatus, cum dissonantiam chordarum, tum distantiam tonorum, multo accuratius imperito, distinguere valet promptissime: Cæci quoque, qui tactu ad externas corporum superficies explorandas majori studio utuntur, haud mediocri sensu videntur præditi. His sensus non est natus perfectior, verum usu frequenti hanc sibi promptitudinem compararunt. neque desunt, olfactu, gustuque, alios homines qui antecellunt, sensus minori studio exercentes. Anatomici quoque multi & Physici, quibus continuus Microscopiorum fuit usus, & plura, & magis distincto, quam insueti, ordine, contemplari corpuscula minutissima valent. sensus itaque externi omnes, usu & studio, perfectiores fiunt; imo iisdem non raro errores, qui minus attentis & assuetis obvenirent, emendantur & evitantur. quis enim indoctus, corporis quadruplo majoris, in tanto longiori distantia locati ab oculo, eandem magnitudine in fundo oculi imaginem pingi, crederet, ac alterius in primo stadio locati; corpus enim majus, e longinquo positum, multo majus ipsi videbitur, quam istud exiguum propius admotum: &, nisi per cameram obscuram edoctus, aliaque per experimenta confirmatus, huic nunquam assentiretur. omni ergo cautela opus, ne falsa pro veris obtrudantur in experimentis instituendis, nudis sensibus percipiendis.

Non minor equidem cura est adhibenda illi, qui veritates rationibus elicere conatur: multi enim sunt modi in hoc, quibus in errores abducitur: quorum tamen primarii sunt, non satis perspecta, vel perverse instituta experimenta, pro veris datis admissa: Conclusiones etiam formatæ generales ex uno alterove singulari casu. Denique veritates eliciendi modus perperam adhibitus: ultimo, omnis cautela licet adhibeatur, tamen defectu judicii in omnibus minutiis notandis, & observandis, turpissimi sæpe committuntur errores. At quis hæc omnia poterit evitare? non est sane imperiti, nimisque festinantis, quod auxiliis

necessa-

necessariis sit destitutum, minusque ad singula attentum, sed exercitati, sagacisque ingenii, opus, experimentis aut rationibus augere & firmare scientiam.

Tantum est A. H. scientiarum condere fundamenta, omni ævo duratura. Certe hac via, hoc ordine, si tractata fuisset medicina, ut nulla, nisi a perito, cum omni cautela instituta, admitterentur experimenta, nullæque rationes, nisi legitima methodo ex veris principiis elicitæ, proferentur, neque inconstantiæ, neque conjecturalis scientiæ, neque incertitudinis fuisset accusata.

Ut autem hac hora, qua fruor vestra præsentia, mihique pro tam Illustri Concione verba facere est data potestas, possimus confirmare, medicinam repurgatam esse certam & perpetuam, minimeque conjecturalem, orationis argumentum duplex concipiendum erit. Humanissimum vestrum & æquissimum judicium exspecto atque flagito, benignasque aures mihi præbere velitis, rogo.

Primo examinabimus, scientiæ medicæ incertitudo an artis, an vero artificis, culpa fiat, ne ars incertitudinis accusetur, quæ tamen artificis ignorantia fuit producta. Dein proponemus modum, quo possumus evitare istos errores, ne disciplina medica in eandem recidat infamam.

Aptiorem Orationi materiem hoc tempore non potuimus eligere, debebat enim placere omnibus, quorum tamen minima pars medicorum Sacris delectatur: est quidem argumentum vulgare, omnibusque notum, sed tamen, ut confido, ita compositum, ut inde haud mediocris honos & dignitas afferatur medicinæ, vobisque omnibus non ingratum fuerit.

Prima pars demonstratu erit facilis: scientiam enim illam, quæ incertis, fallacibusque & futilibus, nititur principiis, aut quæ dependet ab alicujus bene placito, vel imaginario conceptu, conjecturalem atque futilem esse, nemo ibit inficias. verum, quæ ex constanti & perpetuo rerum ordine est producta, incon-

 stantiæ

ſtantiæ accuſare quis unquam auſus. tum revera nihil conſtans & perpetuum eſſet in tota rerum natura, neque mathematica, neque arithmetica forent certa; imo ipſius ſolis reditus ſtato tempore in dubium poſſet vocari: quid abſurdius? nihil ergo eſt probandum aliud, quam quod certis principiis Diſciplina medica nitatur. hoc ſi evincimus, id autem reſtabit inquirere, cur tamen inſtabilis fuerit per tot ſecula.

Tota ſcientia medica his duobus abſolvitur, nempe cognitione & curatione morborum. in cognitione ſigna continentur, & cauſæ, morborum. ſi in ſignis locetur conjectura, non omni tempore eadem fuiſſent criteria morborum, atque inſtabilis eſſet naturæ operatio, quæ non omni tempore eodem modo ſua munera perſequeretur. imo vero omnes, quos nunc tractamus, morbi, ſi nonnullos excipiamus non ſatis accurate deſcriptos, vel ex nova cauſa poſtea natos, eodem modo incipiunt, creſcunt, ſtant, & recedunt, ac fuere a parentibus inventoribusque medicinæ, atque ſucceſſive per plusquam tria millia annorum, notati, & iisdem ſignis, quibus olim, etiam hodie cognoſcuntur: quippe Hippocratis, Celſi, & Galeni ſcripta, quatenus morborum continent ſigna, irrevocabile & certiſſimum ſuggerunt teſtimonium. ſi cui enim libuerit horum, aliorumque medicinæ principum, pervolvere opera, & ea, quæ ex operationibus naturæ notarunt, cum quotidianis comparare, ut decet, obſervatis, ne minimum a noſtris recedere inveniet. Olim & etiam nunc, ex pulſus celeritate & duritie, corporisque calore exæſtuante, cum inextinguibili ſiti, orisque ſiccitate, & pectoris vehementi dolore, qui in inſpiratione intenditur, eamque difficilem facit, cognoverunt, & nunc cognoſcimus, in corpore robuſto, cujus pulmonum explicatio nimio dolore non impeditur, veram & legitimam pleuritidem: nec alio modo veteres cognoverunt ex ægritudine corporis cum pulſu celeriori, & æſtuante calore, poſt toleratum frigus, a cauſa interna natis, præſentiam febris, in homine viribus ſatis valido, quam nos nunc quoque comperimur, quamquam illi, ut & neoterici, varias hujus morbi dedere deſcriptiones. Plura ſimilia A. H. poſſem afferre, quæ

iisdem

iisdem descripta phænomenis habentur, quibus nunc quoque comperiuntur, nisi vererer me vestra abuti patientia. ita ergo clarissime cum pateat, nullam per tot secula factam fuisse mutationem in morbis, indubitate atque intrepide hanc partem nostræ scientiæ certam, & non conjecturalem, admittere debemus.

Unde tamen tanta in morborum cognitione est orta varietas & discordia, quæ lites adhuc dum non sunt compositæ, posset aliquis jure quodam a me petere. hoc quæsitum ut paucis verbis expediam, sciendum est: Veteres morbos naturali suo cursui committebant, diligenter tantum eorum notarunt mutationes; Hodierni vero eosdem aggrediuntur, venæ sectione, sudoriferis, diureticis, purgantibus, calefacientibus, refrigerantibus, & quod pejus est, sæpe oppositis medicamentis, & aliena methodo medendi. Si ergo ex hac varia, & quandoque præpostera curatione (si curatio sit dicenda) naturalis morborum cursus pervertatur, id non ex natura morbi, aut scientiæ Medicæ peritia, sed artis ignorantia, provenit. Veteres etiam summo studio & cura notarunt dies criticos: ipsisque piaculum erat, eos ullis perturbare medicamentis: Dum vero Juniores eos nunquam detegunt certos, eosque quodam casu fortuito contingere judicant, quod illos sua perversa curatione semper perturbant; nequidem dubitant hoc utilissimum, in curatione diligentissime observandum, criterium inter nugas veterum locare. At vero si quis ita moderatur acutorum morborum commutationes, quibus nimis exagitatis omnia pervertuntur, quibus nimis suppressis nulla fit coctio, ut paulo celerior, quam in sanitate, retineatur circulatio; quod semper moris erat veteribus, omnes dies criticos, & reliqua memoriæ relicta, confirmata videbit.

Maxima autem videtur restare difficultas, quod morborum historiæ tantum inter se discrepant, quæ ab auctoribus etiam celeberrimis descriptæ habentur, ut idem esse morbus non videatur. Tu ergo Medice, dicat Irrisor, conaris certitudinem scientiæ Medicæ adstruere, quum vero Optimi auctores Medici

non

non consentiant; atque quotidiana experientia, Medicorum discordiis, incertitudinem abunde comprobet. Largior hæc omnia; attamen Disciplinam Medicam neque conjecturalem, neque incertam, esse assero. quippe sermo est de morborum ordine naturali & perpetuo, nulla præpostera curatione, aut errore in Diæta, perturbato. potest equidem naturalis cursus, variata methodo, alienas subire mutationes. ut si quis fructus maturos, aut flores, alieno cupiat tempore, id cultura & industria efficere valet: inde tamen nemo inferet, totum Naturæ ordinem esse incertum, sed hanc mutationem sua arte fuisse inductam. sic quoque in nostra scientia, si calidiore regimine, ante solitum tempus, variolarum pustulæ protrudantur, vel refrigerantibus, evacuantibus, & nitrosis, nimis tarde eædem prodeant, hæc non ex indole morbi & inconstantia, sed applicata methodo medendi, provenisse, existimari debet.

Multo adhuc pejus, si ab imperitis curatio suscipitur; Hi, quoniam certum naturæ ordinem non intelligunt, jam his, jam vero illis, tentant expugnare morbum: Imo, quum nullum scopum habeant aut finem medendi, singulis diebus alia præscribunt medicamina, donec æger, multis anomalis symptomatibus lacessitus, tandem benignitate naturæ emergat. hoc tantum si esset vitandum, facile foret; sed vero illi, qui ipsam scientiam profitentur, multosque in ea fecere progressus, tradendo morborum historias, & descriptiones, alieno titulo, re ipsa non satis perspecta, non modo incautos, sed quoque prudentiores quosdam in varias distrahunt opiniones: sæpe enim inveni Erysipelatis historiam titulo Inflammationis insignitam, tali quoque modo tractatam, quamvis signa multa hi duo morbi habeant communia, & inde ab imperitis, aliisque quibusdam magis exercitatis, promiscue pertractantur, merentur tamen, ob varios exitus, diversamque curandi methodum, accuratissime distingui: Humor enim blandus, albus, æqualis, in Erysipelate frustra expectatur; at tenuis, serosus, pruritum pustulasque excitans, effluit, nullumque tempus observans criticum; Dum vero purulentus, benignus, in inflammatione accurate diebus

criticis

criticis mutationes faciat. non eſt ergo negandum, ut multi faciunt, Medicos quosdam & Chirurgos adſtringentibus, refrigerantibusque actu & potentia, curaſſe inflammationes hujusmodi: nam veræ inflammationes ſi fuiſſent, gelatinoſus ſanguinis in phlogiſticam diatheſin condenſatus liquor, in vaſculis hærens, denſiori compactione, validiorique conſtrictione firmarum partium, adſtringentibus & refrigerantibus inducta, non modo non reſolveretur, ſed & in inſolubilem, denſam, compactam, materiem converteretur. Dum vero levis Eryſipelatoſa intumeſcentia, fixata volatili bilioſa materia, & inducta quiete vaſculis, & benignior, & minus infeſta, reddatur iisdem Prioris enim attenuatio, hujus condenſatio, deſideratur. Non abſimili modo vidimus, Tubercula exigua duro folliculo incluſa, minimi momenti, ut Atheromata, ſteatomata, ablata a chirurgis, gloriantibus ſua dexteritate, vel inſigni virtute arcani, ſe abſtuliſſe Cancros. Hæc ergo & ſimilia, quæ paſſim occurrunt in praxi, ſi a peritioribus mandentur literis, alios quoque multos in ſimiles conducunt errores hujuſmodi errores evitare qui cupit, eum oportet animadvertere, num ille, qui morbi hiſtoriæ dedit nomen, non alium depingit morbum, quam nomen indicare videtur; cujus effecta tamen tradit & curationes. multi enim habentur compilatores, cruda & indigeſta congerentes, quibus ſua opera infarciunt: pauci vero docti atque fideles, quorum ſententiis in omni eventu uti poſſumus. Dolendum ſane eſt, omnes reliquas partes Medicinæ, Anatomicam, Chemicam, Botanicam, abſolutiſſimas haberi; ſolam vero Praxin, partem omnium utiliſſimam, ab omnibus veluti derelictam adeo eſſe, ut vix poſſimus unum alterumve commendare Tyronibus auctorem, quem poſſent in omni morbo ſequi.

Majoris altiorisque eſt indaginis, magisque exercitatum exigit Medicum, ejusdem morbi varias notare ſpecies, ſpontaneamque in aliam converſi indolem ex arte pertractare: hoc enim negligitur utplurimum, ſuntque parum ſoliciti, varias quamvis contineat ſpecies, ſubeat mutationes, quæ ſpecialem

B poſtu-

postulant curationem, si modo nomen habeant morbi. Ut si quis curandum susceperit morbo regio laborantem, nondum vero examinaverit, num Inflammatione hepatis, ejusdemve obstructione ab acri adusta, tenui, vel glutinosa, tenaci, inerti materia; sive calculo vesicæ felleæ; aut commotione febris, hic natus sit morbus: Talis nec debitam prognosin, nec rectam medendi rationem proponere valet; si autem casu curatur æger, tanquam Medicus prudentissimus alterum, si eodem laborat morbo verum ex alia causa, suæ curæ commissum, quandoque curando interficit. Tantum est morborum cognoscere causas, tuto ut possimus vincere ægritudines; si enim perversa assignetur aut aliena, ægris quandoque evadit exitialis.

Sed quis nunc prælucet in tanta rerum caligine? Confugiemus ad Hippocratem, accusabimusque spiritus insontes? vel consulemus potius temperamenta & qualitates Galeni? etiamsi sciamus, archæum esse iratum, cum Paracelso, tamen ad Praxin nihil redundabit certitudinis. quid ergo? quum neque Anatomia, neque Chemia, neque Physica aut Mathematica scientia, certa Medica praxis sit fundata. mecum perpendite A. H. quodnam fuit hujus impedimentum, eo enim detecto, & emendato, facilius erit, in posterum firmare praxin, & ab omni infamia incertitudinis & conjecturæ liberare; patebitque hanc quoque partem esse certam.

Omnis hypothesis, pro invenienda causa huc usque excogitata, nullos habuit successus, quoniam humanam ingenium per hypotheses a priori ad eliciendas rerum causas nimis tardum est & stupidum; hæc ergo non amplius est calcanda via. Dum autem Harvæus circulationem invenisset sanguinis, & post eum Anatomici vel minutissimas perscrutati fuissent partes, nil dubium amplius in Medicina restare videbatur: verum tamen pingendo partes firmas, intactas reliquere fluentes, & Practicis, ex varia humorum indole deducentibus morborum originem, nullum, ab eleganti hac & præstantissima Anatomia, allatum est

auxi-

auxilium. Converterunt horum plurimi se ad liquorum phænomena, vi ignis, aut effervescentia, aut fermentatione, aliave operatione Chemica, producta; quibus abstrusissimas morborum causas sunt conati explicare, infausto sane atque irrito successu. si enim aliquis occurrat morbus, sive in firmis partibus, vel fluentibus seorsim, simplex, aut utrasque simul affligens, motu mechanico peccans, appropriatis legibus hujus scientiæ, cum natura liquoris & firmarum partium comparatis, exponendus est: hos si vellem morbos principiis Chemicis enodare, & oleum & operam perderem. quis enim problema Mathematicum, aut Mechanicum, per Chemicas operationes posset explicare? neque inde glorientur Mathematici, quasi ipsis solum morborum explicationem, causarumque investigationem, atque certam medendi methodum, debeamus: multa quidem fatemur in nostram scientiam inducta fuisse utilia & indubitata; sed etiam alia quam plurima, vel quod non responderent legibus Mechanicis, vel quod eædem male & perverse essent applicatæ, magis obscura & incerta facta fuisse: nam si legibus Mechanicis differentiam inter symptomata variam acrimoniæ cancrosæ, scorbuticæ, arthriticæ, acidæ, alcalinæ, explicare aggrederetur, rem, per se satis difficilem, simul & obscuram redderet Mechanicus. quod autem magis in hujusmodi explicatione est damnandum, insufficientia nempe datorum, ut loquuntur hujus scientiæ antistites, atque eorum nondum satis comprobata veritas: quibus accedit aliena principiorum applicatio, & error commissus in supputando. Primum est frequens, quoniam ultima partium structura, & actio, non satis explorata habentur, quamvis maxime exculta sint. quanta vero sit nonnullorum assumptorum incertitudo, ex differentia virium cordis in sanguine ejiciendo facile est dijudicare. nam Keiliana supputatio virium a Borelliana quam maxime distat. in motu etiam musculorum, alius elatere fibrarum, tensioneve nervorum, filamenta vectis adinstar concutientibus, alius impletione tubulorum cylindricorum, vel vesicularium, eorum operationem exponit; non cogitant illi, constructam tali modo

machinam non majorem exercere vim, quam ipſi fuerit conciliata. & arteriam quoque ligatam ſenſim muſculo adimere contractilitatem, eamque iterum impletione tepidæ reſtitui, quibus omnis eorum deſtruitur imaginaria actio. ſed vero ſi fibræ exiles, obliquæ, decuſſatim longitudinalibus intertextæ, a nervis derivantur; aliæ autem craſſiores, & parallelæ cum directione muſculi decurrentes, ab arteriis; & facilis & certus contractionis formatur conceptus: nam comparatione facta roris, in interſtitia funis tenſi ſe facile inſinuantis, magnamque vim exercentis, nulla tamen ſenſibili potentia adacti, ad motum ſpirituum, ſeu ſucci nervoſi, in fibris obliquis fluentium, parallelas, quamdiu plenis, ſua extenſione comprimentibus, omnis eludetur objectio. quamvis motus automaticus inſectorum, & etiam in aliis animalibus poſt mortem obſervatus, & quieſcens omnino per ſtimulum, etiamſi ſolidum, ſuſcitandus, videatur denegare, influxu ſpirituum per nervos motum muſculorum peragi, tamen ſolutio erit facilis accurate penſitanti, canales flexiles, elaſticos, liquore implente diſtentos, humidi motum continuare tam diu, ac ad ſummam pervenerint contractionem: neque motum alternum oſcillatorium, ſi tali modo conſtructum ſit organum iſtud, ut, tempore contractionis, ſimul conſtringatur liquoris moventis aditus, dubitabit a ſpirituum quoque æquabili influxu per nervos ſuſcitari poſſe. horum omnium contemplatio rem certam exponit, horum autem inſufficientia, & aliena cauſa aſſignata, anſam præbent inſtabili conjecturæ.

Non minor fallacia, legibus mechanicis perverſe caſui ſolvendo vel explicando applicatis, profluit: ut ſi quis leges motus corporum per medium quieſcens applicet ad motum humorum per noſtra vaſa plena, ubi corpora cum ſuo medio promoventur, (in altero leviora, in altero autem graviora præcurrent) equidem abſurdas promeret concluſiones: aut ſi vas flexile amplum, impletum liquore, magno preſſum pondere, dum interim exiliſſimi canaliculi, huic communicantis, pauca liquoris quantitate ſuſtentatur, haberetur, ac ſi minima portio

aquæ,

aquæ, quod retineat æquilibrium, eandem quam totum pondus contineret gravitatem: non modo hoc, sed & multa alia absurda in physicis, passim invenienda, provenirent.

Ut ergo causæ morborum eliciantur certissimæ, omnes scientiæ applicandæ sunt studio & cura: mutationes humorum stagnantium, caloreve nimio agitatorum, ex Chemicis: motus autem horum per determinata vasa ex hydraulicis: potentia firmarum in motu suscitando ex mechanicis principiis, quatenus generalia continent: sed specialia in nostro corpore, ex ipsis functionibus integris & læsis, indoleque singulari humorum, petenda. utut hoc videatur certissimum, tamen in eo non pauci committuntur errores. si enim quis non habeat exactam cognitionem morborum externorum visibilium, & functionum partis internæ a morbo obsessæ, impossibile erit dignoscere, quæ sit causa latens interna, & pars affecta. absurdum itaque esse arbitror, morbos externos solis Chirurgis committere, quasi Medico forent nullius momenti, quum tamen reliquorum internorum firmissimum præbeant fundamentum. neque minus inepte fecerunt, Anatomiam nequaquam Medico utilem esse, statuentes; imo, quod deterius, totam scientiam Theoreticam qui exploserunt; experientiis solis confidentes. hi tamen utplurimum laudantur ab omnibus, tanquam multiplici experientia docti. sed credite mihi, isti, quo sæpe longius versantur in arte, eo imperitiores evadunt.

Ne autem aliquis in causarum explicatione plura a nobis exigat, quam ipsa scientia permittit, tribus verbis nos explicare in hoc negotio conabimur. Si quis me rogaret, quæ est febris causa, aut Podagræ, & similium morborum: Putaret sciscitator, me non satisfecisse quæsito, causam proximam, respondendo, esse aliquid alienum in nostro corpore, febrim excitans, in primo aggressu frigus, cum ægritudine, horripilatione, & anxietate, producens, postea vero erumpens in calorem vel æstum, cum corporis siccitate & siti majore; denique in su-

dorem desinens. hæc enim videntur nimis plana, omnibusque nota, quam ut deceret Medicum talia proponere, multo enim obscuriora desiderantur, quæ si proposuerimus, contenti sunt, quamvis tales Medici se ipsos aliosque decipiant. ego vero assero, hæc vilissima, ut videntur, firmare Medicinam, eamque ab omni conjecturæ infamia liberare; & Doctrinam illam, multo abstrusiora explicantem, altius non penetrare, imo Medicinæ progressum impedire. etenim si dicatur, febris est effervescentia ex acidi febrilis conflictu cum alcali sanguinis, adeoque acidum causa febris est habendum. hanc sententiam scio majori applausu acceptum iri, tanquam plus explicantem, & curationi magis accommodatam. quamvis hæc quandam fallacem recipiat hypothesin, tamen nihil plus explicat, nec ulterius progreditur. quippe si rogemus ulterius, quid est acidum, nihil aliud de eo potest dici, quam quod saporem acidum imprimit linguæ, colorem syrupi violarum commutat, & cum alcalicis effervescit. adeoque ipsum id incognitum, quod hos producit effectus, est acidum; atque id etiam incognitum, quod dicta signa, quibus cognoscimus febris præsentiam, producit, est materia febrilis. nulla ergo restat differentia nisi nominis, atque imaginaria illa ratio, nihil plus efficere potuit, quam simplex illa & plana explicatio.

Eadem quoque certitudine & simplicitate in Podagræ causa eruenda progredimur, eam nempe consistere in singulari humorum acrimonia, quæ in corpore vegeto, & ob errorem commissum non perturbata, articulos primo pedis, in loco sensibili, invadit, dolorem utplurimum gravissimum sine tumore excitat, demum intumescentia notabili partem elevat, & rubore suffundit; denique insensibiliter evanescens, stato tempore reditura. qui autem diceret, materiam esse tartaream, in articulos depositam; aut poros invisibiles, de quibus nullam habet nisi imaginariam cognitionem, esse obstructos, liberum transitum primi elementi, quod forsan in insomniis ipsi incidit, impedientes: vel ebullitionem sive effervescentiam, & centena talia,

ge-

generare dolorem podagricum, eadem quoque ſimplicitate poſſet vinci. equidem iſti non ſolum obſcuriorem reddunt cauſam, quia id, per quod explicatur, ipſa cauſa eſt obſcurius, & quandoque non niſi in inventoris cerebro exiſtit; verum etiam damnoſam ægris medicinam ſuggerit. horum etiam antiſtites, non contenti ſuis explicationibus, & arguta cauſæ proximæ inventione, ipſam quoque medendi methodum eo dirigunt, multorumque hominum calamitate adſtruunt: Dum vero ſimplex illa, clara, conſtans, certa, omni tempore perſiſtat, a nemine in dubium vocata, ſed propter ſimplicitatem rejecta. Certum ergo eſt & inconcuſſum, ipſam ſcientiam, ab omni hypotheſi liberatam, non modo non eſſe conjecturalem, in cauſis quoque eruendis, ſed ita videri, ſi debito modo non tractetur: verum etiam perfectiorem prudentioremque reddere Medicum.

Quamvis hæc noſtra cauſarum explicatio videatur ſimplex, ſine vix ullo labore comparanda, multo tamen difficilius, quam alia imaginaria, acquiritur: facile enim eſt quandam cudere hypotheſim; difficile vero, varias intricatiſſimasque naturæ operationes mente aſſequi: quum multi morbi ita larvati quandoque incedunt, ut vel exercitatiſſimus Medicus noſtram ita ſimplicem cauſam haud valeat detegere; quod, vel diverſitate viſceris, partisque affectæ, vel nimia morbi ſymptomatumque vehementia, ſæpe accidit. ſi enim, cauſæ febrilis vehementia, corporis vincantur vires, lipothymia cum pulſu debili, loco caloris pulſusque fortis, conſpicitur; quam fruſtra volatilibus nitimur erigere. vel aliquam invadit ſæpe partem, ubi tam mala & anomala producit ſymptomata, ut ipſa febris deliteſcere omnino videatur, non niſi a peritiſſimo detegenda. Pleuritis quoque legitima vehemens, quæ ſufficientem pectoris dilatationem inhibet, pulſum, qui alias fortiſſimus & durus eſt, ut in omnibus membranarum inflammationibus, debilem, intermittentem, & inæqualem exhibet. Plura poſſent afferri, niſi eſſem perſuaſus, me ſatis probaſſe, noſtra methodo jam dicta, ſcien-

tiam Medicam, etiam in causa proxima eruenda, æque certam esse, quam in aliis partibus suis; nihilque aliud in hac desiderari parte, quam quod liberetur a suis hypothesibus fictaque opinione, reducaturque ad puram simplicitatem.

Omnes forsan judicabunt, maximam fallaciam & incertitudinem in morborum curatione latere, quum vix duo Medici, ad unum ægrum vocati, consentiant; confido tamen, hujus etiam partis certitudinem me æque facile probaturum, quam præcedentium. Morbus est, si quædam functio, quæ in sanitate, cum quadam constantia, facilitate, & jucunditate, fit aut potest fieri, ab aliqua causa, commutata, aucta aut imminuta sit. id, quod hanc mutationem producit, causa vocatur, sit simplex. sit composita; hujus expulsio, subactio, vel ablatio, Medicis dicitur curatio. in hoc ergo faciendo tota versatur ars Medica. viæ, quibus hæc causa ducitur extra corpus, naturales sunt alvus, vesica, cutis, & os. quæ eductio quibusdam perficitur medicamentis, quorum virtutes multiplici experientia satis compertæ habentur. hæc medicamina, quamvis adaugeant evacuationes, aliis præterea non sunt virtutibus destituta, quibus simul morbi causam minuunt, vel fovent, & ob id selectus quam maxime desideratur, quo neglecto, ut fit a multis, frustra optatos exspectamus effectus. Dein ut morbi causa possit educi, aptitudo requiritur materiæ; nam ut urina per alvum nequit duci, ita ceteri humores suis propriis tantum eliminantur emunctoriis, non vero per alia, si parva tantum eorum portio. maturitas insuper liquoris educendi in omnibus desideratur, quæ si deficiat, non solum difficilis fit eductio, sed & nociva semper deprehenditur, ut illi cum suo damno, quibus abscessus aperitur immaturus, experiuntur, omnesque evacuationes, crudo existente morbo, semper confirmant. Medicus itaque, qui hæc omnia summo studio animadvertit, a suis exhibitis medicamentis certam operationem expectare poterit; imprudens vero incertum & dubium vidit effectum. nonne ergo

hujus curationis incertitudo eſt imprudentiæ Medici, non vero arti, adſcribenda ?

Idem quoque verum eſſe comperimur in cauſarum ſubactione. quis enim poſſet ignota cauſa curare morbum ? hic quamvis caſu abſolvat curationem, hanc tamen conjecturalem eſſe ſtatuerem. Cauſæ morborum duplici modo ſubiguntur, vel viribus vitæ, quas tunc juvat Medicus prudens : vel ſpecifica virtute Medicamenti. priorem Methodicam, poſteriorem ſpecificam vocitant curationem. quænam ſit præſtantior, haud facile eſt definire, quum non omnes morbi ejusdem ſint indolis, & ad omnes non habeantur ſpecifica. harum ut notiſſimum adferam exemplum ; methodum curandæ febris intermittentis legitimæ perſcrutemur, nam ſymptomaticæ, in malignis alicubi latentibus humoribus, aliam omnino curationem exigunt, intermittens enim, ex cacochylia primarum viarum, unico ſæpe vomitorio, aut cathartico ſuperatur, eliminata ſc. materie peccante. quoniam vero ex hac frequentiſſime oriantur cauſa, multi Medici magnam virtutem, in his evacuantibus, ad febrem curandam locarunt. eodem etiam modo, diaphoretico, vel ſudorifero, febris intermittens, ex prohibita perſpiratione nata, ſuperatur. Dum intermittens legitima reddatur atrocior, imo in continuam ſatis periculoſam ſæpe commutatur. Puræ intermittentis, in corpore ſatis robuſto, viribus vitæ, materies ita commutatur, ut non amplius febrim ſuſcitare valeat, ſed viſibili, aut inviſibili, evacuatione expellatur: hæc autem materiæ immutatio, an longiori tempore, vitæ viribus aut medicamentorum, peragitur ; an breviori, propria antidoto, perinde erit, hoc ſi ratione & experientia confirmetur. Id agit Methodica curatio, ut vires vitæ tantum vel excitentur, vel ſupprimantur, quantam commotionem experientia docuit citiſſime ſuperaſſe febris cauſam : ingenue adeoque fatendum, cauſam proximam morbi methodica curatione nondum vinci ; ſed in viribus vitæ dirigendis conſiſtere. ſpecifica autem curatio ſimplex, ita exſtinguens morbi cauſam, ut eva-

dat vel innocua, vel ſpecie inſenſibilis perſpirationis evolet, de qua pauci cogitant, ſemper bona dicenda; niſi febris ſua commotione pejorem morbum curaret. hoc in caſu noceret exhibitum antidotum, non vero ſua natura, ſed quia febris non curanda erat: eodem jure, ſi alia methodo quavis curata fuiſſet febris, imprudentia Medici, non vero medicamentum aut methodus medendi, eſſent accuſanda. huc usque utraque methodus eodem modo juvare & nocere poteſt. verum, quoniam omnis febris, majore actione virium corporis, quam impenduntur in ſanitate, utitur in cauſæ ejus proximæ vel ſubactione vel expulſione, ſemper quoque debilitantur corpora, quemadmodum quotidiana comprobat experientia. ſpecifica vero, ſola extinctione hujus cauſæ, ſanitatem, ſine ulla virium diminutione, reſtituit. hac ergo in re ſpecifica methodus, præ omnibus aliis, eſt æſtimanda. ſed vero, ſi antidotum aliam præterea poſſideat energiam, qua nocere poſſet, medici eſt animadvertere, num hæc energia aliquid mali in eo homine, cui propinatur, produceret, quod etiam in quavis alia methodo incumbit Medico.

Nolo enim A. H. judicetis, methodicam curationem omnino eſſe inſontem; nam hæc quoque medicamina alienas ſæpe poſſident operationes: neque ſemper tutum, ſpontaneum expectare febris receſſum: hydropem ſæpe, atque viſcerum infarctionem, cachexiam, fatuitatem, paſſionem hypochondriacam, rachitidem, & in his regionibus ſcorbutum, relinquit.

His animadverſis, facile erit componere litem, an ſpontanea, vel methodica, vel ſpecifica curatio, prævaleat, nam hi tres tantum inveniuntur modo; ſi Cortex kinæ kinæ nil aliud, niſi extinguere febris cauſam, faceret; quum priores duæ ſimul deterunt corporis vires, prævaleret omnino: ſed ſi alias ob qualitates noceat, certe eæ a fideliſſimis auctoribus, Sydenhamio, Mortono, Liſtero, Bohnio, Helvetio, aut tandem

dem

dem propria praxi, detectæ fuissent: dum e contrario uno veluti ore, nunquam corticem Chinæ Chinæ in pura febre intermittente datum, testantur, aliquid mali attulisse. quæque cortici adscribuntur mala, ut scorbutus, rachitis, & infarctio viscerum, dubium movent, an non ex ipsa proveniant febre, quoniam hæc ipsa mala, & in febre intermittente diuturna, sine corticis usu, frequentissime conspiciuntur: & non in febre recenti, cortice fugata, sed tantum in diuturniori, prodeunt. ut plurimum Medici & vulgus, si hæc mala, post longam toleratam febrim, quæ tempore exhorrescentiæ, ob stagnationem humorum, validissimas quandoque facit concretiones polyposas, & obstructiones irresolubiles, vel in vigore incalescentiæ, impetu majori humorum, tenerrima rumpit vasa Lymphatica, laticemque effundit in cava, conspiciunt; protinus, omnem conjiciunt culpam in corticem insontem. insontem dico, nam in febre symptomatica, aut in ea febre, quæ non curanda erat, vel in iis, quæ ex diuturnitate febris oriuntur, malis; vel Medici imprudentia, vel ipsa febris malignitas est accusanda. Damnabimus Corticem, quod adstrictionem possideat, dum gustetur? quæ mitior, quam in Cortice tamarisci, Cinnamomo, tormentilla, similibusque, quæ Medicis in frequenti sunt usu, & maximæ efficaciæ? hæc equidem potius essent damnanda. imo invenitur quandoque alvum movere, raroque adstringere; adeo ut quandoque admiscere cortici validiora adstringentia debeamus, aut opiata; ne nimis cito per alvum ducatur ejus virtus. qui mala dicunt in Corticem, aliasque specificas curationes, quoniam sensibilem non moveant evacuationem, non intelligunt equidem, solam insensibilem difflationem omnes sensibiles simul superare; & venenosa etiam, antidoto subacta, quandoque fieri innocua. recidiva febris, quæ in spontanea & methodica curatione non minus frequens, quam in specifica, reperitur, non potest Corticis usum abrogare. Mirandum sane est, quare sola in febre non debeamus medicamenta exhibere specifica, dum vero in aliis

quibuscunque morbis, ut lue venerea, ſcorbuto, acrimonia omni, ſumma laude extolluntur; quorum omnium medicamentorum non magis compertas habemus virtutes, quam corticis kinæ kinæ. ita ergo certiſſime morborum ſanabilium cauſæ tribus his modis ſubiguntur; incurabiles vero morbi, vel ſua propria pertinacia contra optima quævis medicamina; & ſanabilium ab ignaro Medico fruſtra curatio ſuſcepta, ipſam ſcientiam nequaquam incertitudinis accuſare poterunt: ſed morbos aliquot inſanabiles eſſe, quosdam etiam male ab imperitis tractatos, comprobant.

Quoniam omnes examinavimus Medicinæ partes, easque vidimus, ſi modo repurgatæ ſint, certas eſſe & conſtantes, neminem poſthac Medicinam, artem nobiliſſimam, incertitudinis accuſare reor, ſed vere ita videri, quod ab imperitis frequentiſſime excolatur.

DIXI.

ORATIO
DE
ANIMI ET CORPORIS
CONSENSIONE
MIRABILI
TAM IN SECUNDA QUAM ADVFRSA
VALETUDINE
PUBLICE DICTA DIE XII. JUNII MDCCXXX.

AUCTORE
JOHANNE DE GORTER.

ORATIO
DE
ANIMI ET CORPORIS
CONSENSIONE
MIRABILI
TAM IN SECUNDA QUAM ADVERSA VALETUDINE.

Ut omnis noſtra vis in animo & corpore ſita eſt; nosque animi imperio, corporis autem ſervitio magis utimur: Ita omnibus cupidis literarum obſervatio major neceſſaria eſt, ut, quod ſtudii ratio detrahit, cura reſtituat; corpusque exercitatum, ſanum, & vegetum, conſervetur diu, Medici auxilio vix indigens. quo mihi rectius videtur ingenii, quam virium, opibus gloriam quærere: Ad ſanitatem autem conſervandam, corporis exercitatione modica uti, ſatius eſt. verum hebeſcit animus corporis nimio motu, quia alterum alterius auxilio viget, & ingenium & corpus exercendum eſſe, ſuadet ratio. Hunc ſervare modum paucis datum. ſive ergo animi,

mi, ſive corporis exercitio, langueat homo, Medici erit his mederi vitiis. Quibus ut opituletur, Medicum ſcire oportet, quomodo animi & corporis actiones conſpirant; quali nexu animus cohæret corpori; num omnes, an quasdam tantum, habeant actiones & paſſiones communes. his maxime juvantur illi, qui corporum ſuorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia, minuerunt.

Veritas hujus ut conſtaret, A. H. conſtitui hac hora *De animi & corporis conſenſione mirabili* verba facere, & explicare ſimul, quæ in ſecunda & adverſa valetudine inde proveniunt; ut ſcientiæ & uſui ſimul inſerviat hic ſermo.

Rem copioſiorem eſſe & ſubtiliorem, quam ut brevi hoc tempore omnibus in partibus poſſet explicari, fateor, ſi elegantiæ ſtuderem; verum operam dabo, res ipſa ut clara & intellectu facilis fiat: ſi vero aliquantulum a ſermonis & orationis elegantia recedam, mihi ignoſcere velitis, rogo, rei enim perſpicuitati magis, quam ornato ſermoni, ſerviendum.

Elegi hanc materiem, medico haud indignam, aliisque hominibus non ingratam, ut vobis A. H. rem ſcitu neceſſariam ſimulque jucundam exponendo, hic placeret ſermo, & ut mihimet ipſi non deeſſem: Dicam enim, quod omnes ſcire expedit, medicorum acuit ingenium, & ægrotantibus non mediocrem adfert opem.

Ut ea, quæ de hoc mirabili nexu animi & corporis dicenda ſunt, ordine procedant; ad hæc duo animum advertere oportebit: primum eſt, quomodo & quæ mutationes corporis afferuntur menti; alterum vero, quid, & quousque, mens agit in noſtrum corpus. In primæ partis examine duo itidem occurrunt. Primum complectitur mutationes corporeas, quas ſenſus externos appellamus; Alterum horum vitia includit.

Qui mutationem aliquam in corpore factam percipit, ſentire cenſetur: ſi vero ſimilis mutatio afferatur menti ab aliqua incognita cauſa, qualis non obſervatur in aliis, hujus mentem aberrare autumant. Deſipientia ergo, differentia cauſæ incognitæ, a vera ſenſatione decernitur, quum reſpondeat homo

talis

talis mutationibus internis, non vero illis, quæ ipsi per sensus externos afferuntur. nunquam autem sentit homo sanus, nisi quædam in suo corpore fuerit facta mutatio. quum vero omnes hæ mutationes in rebus corporeis aliquem includant motum, hic ergo in parte quadam suscitatus, simplex sane, ut nihil simplicius, ad eam partem corporis, cui consentit animus, delatus, totum mysterium includit. Quid! si valemus exponere evidenti ratione, experimentis comprobata, quomodo hic motus, & qualis, & qua via, defertur ad eam corporis partem, cui Deus voluit animum esse annexum; nonne satisfactum erit quæsito? nonne satis expositum, quo modo sensus exercentur in nobis? quomodo vitia corporis inquinant animum? nihil ulterius petit Physicus, nihil amplius exigit Medicus. quantum in his eruendis valemus, tentabimus vires, quid valeant humeri, quid ferre recusent.

Quo pauciores hujusmodi motus eodem tempore in nobis fiunt, eo vividior perceptio: Quo autem plures, eo minus perfecta, imo confusa, nascitur sensus idea. Ut mens attenta accuratius percipit suscitatum in quodam organo motum, & distracta aliis rebus quandoque ne quidem sensum percipit; ita corpus, consuetum percipiendis minutissimis, omnibus aliis antecellit. si quis hujus sit ignarus, vulgaria consulat experimenta, quæ multa sunt. nonne attentus minimum percipit auscultando susurrum? dum sonum clariorem vix audiet aliis rebus distractus? nonne quoque hoc idem, olfactu, gustu, tactu, & visu experimur? sed & ipsa exercitatio incredibilem promptitudinem sensibus præbet: Musicus enim minimam chordarum dissonantiam; cœcus inpalpabilia aliis, Physicus, microscopiis assuetus, invisibilia visus acumine detegit. hic autem non subsistit, quædam quoque esse animalia sensibus perfectioribus donata, credendum. Nonne noctivaga in meris tenebris vident? nonne canis venaticus feram insectatur, quam odore vestigiorum sequitur? & quædam animalia tempestatem futuram præsentiunt? quæ sunt hominibus denegata: num fabulæ hæc omnia? eadem quoque in hominibus demonstrabo vobis, quæ ficta in animalibus

videntur. ſit Aſthmaticus in cubiculo occluſus, hic aëris mutationem perſentiet, quam nemo convivarum animadvertit: & relicta ex ulcere diuturno cicatrix in multis tempeſtatem futuram præſagit. Sunt ergo hæc falſa aut ficta, quod naturali cauſa videantur carere? imo vero æque ex cauſis & mutationibus naturalibus proveniunt, quam aliæ quæcunque a nobis perceptæ mutationes. Conſtat enim Barometri experimentis, quod aërem leviorem ſubſequantur tempeſtates, hæc vero aëris levitas ab homine ſano non percipi poteſt; teneræ vero cicatrici, & pulmoni vitiato, minima hæc aëris mutatio ſenſibilem adfert moleſtiam.

Idem objectum variis organis applicatum diverſas notiones præbet; Cinnamonum enim colorem viſui, fragrantiſſimum odorem olfactui, tactui duritiem, guſtui aroma exhibet. & quis novit, an non in animalibus ſit aliud organum, quod in homine non invenitur, quo quædam diſtinguunt, hominibus ignota. quid ſi nobis deeſſet omnibus olfactus, quis unquam de effluviis odoriferis ſomniaſſet? quale cæcus de coloribus, & ſurdus de ſono, ferrent judicium? perfricta ſane fronte hæc omnia negarent. ita ergo non liquet, plura non poſſe exiſtere organa in quibusdam animalibus, nec perfectiora, quam in ſanis hominibus: verum tamen nobis non conſtare, alia an ſint organa: ſed quædam animalia perfectioribus organis gaudere, aliis vero animalibus quædam eſſe denegata, experimenta evincunt.

Hic non ſubſiſtendum, ſed ulterius inveſtigandum, quousque ſenſuum fallacia procedat, ut quædam, quæ perfecte percipiuntur ſenſibus, tamen falſa eſſe, cognoſcamus. quis unquam crederet, orbem terreſtrem moveri, & ſolem manere in eodem loco, ſi nudos tantum ſenſus conſuleret? intuens baculum in aqua demerſum oblique, nonne juraret eum eſſe fractum vel incurvatum? oculis lachrymis madentibus ſi aliquis aſpiceret candelæ flammam, nonne proferret, ſe vidiſſe radios lucentes ex candela emanantes? hæc ſunt vulgaria, omnibus nota, obſcuriora autem, & quæ magis ad noſtram ſcientiam pertinent, proferenda, ut cognoſcamus modum, quo mens noſtra percipit ea, quæ in noſtro corpore fiunt.

In

In cujus oculi fundo vasa cruenta solito magis impleta sunt, ut in phrenitide; imo in multis, quorum præcordia compressa majorem sanguinis quantitatem oculos versus ducunt: illi judicabunt, se videre anguillulas rubras, quæ nusquam sunt, & a nemine videntur: ita circulatio in auditus organo validior bombum, sonitum, susurrum, & similia proferre videtur, quæ tamen ab adstantibus non audiuntur. ex morbis putridis resurgens de omnium alimentorum salsedine sæpe conqueritur, cujus tamen causa in proprio latet corpore. membro mutilatus dolorem partis mutilatæ se sentire asserit, si fibrilla nervi, quæ antea erat v. g. in pollice, nunc in parte relicta post mutilationem vellicetur. hæc pauca sufficere reor ad comprobandum, si organum a causa externa solitum sit mutari, quoties similis afferatur mutatio a causa interna, eam provenire tamen ab externis, animum judicare.

Qui intelligit, qualis in organo excitatus motus defertur ad sensorium commune, ille facile quoque judicabit, an mentis aberratione de rebus sentiamus perverse, an vero corporis vitio: ex Dictis quum constet, motum in organo excitatum nobis præbere sensus ideam, igitur motus idem non repræsentatur animo (transferendus enim est per nervos ad eam partem, ubi hi omnes incipiunt,) aliud quid fit in horum nervorum principiis, quod sensus notitiam præbet, quam in cerebro, ubi percipitur. si enim perscrutemur hunc motum, in principio nervorum excitatum, ille sane omnino alius erit, quam qui in sensus organo fuit excitatus. neque calor tactu exploratus per nervos sensorios, neque Lucis radii per opticum, neque aëris concussio sonora per acousticum; neque sapida linguæ applicata per gustatorium, feruntur ad sensorium commune: verum similis mutatio nervorum principiis inducta, si res eadem sensus organo applicatur, mentem idem de re externa judicare facit. si fieri ergo posset a quavis causa alia, tam Interna quam Externa, ut talis quoque producatur mutatio, mens eandem de hac re ferret sententiam, quam tulit de præcedenti, quamvis res non sint eædem.

 Simi-

Similem induci poſſe mutationem principiis nervorum a rebus diverſis, clarius patebit, ſi organum deferens examinetur accuratius. omnibus conſtat experimentis, ſenſus perceptionem fieri in capitis eo loco, ubi incipiunt omnes nervi, verum motum fieri in quodam organo ſenſus, quod altera quorundam nervorum gaudeat extremitate. viam ergo intermediam præbet nervus, & motus propagationem ab utra ad alteram extremitatem ſui. hic motus per firmas vel fluentes propagatur partes: firmæ autem tremulum ſuum receptum motum, quum nervi flexuoſa incedant via, ipſæque fibræ ſint molliſſimæ, imo inter alias partes molles coërcitæ, nequaquam poſſent usque ad cerebrum propagare. verum fluentes agiliſſimæ partes, propriis canaliculis contentæ, hoc opus abſolvere valent. Non ponderabimus aliorum ſententias, qui contendunt, eosdem ſpiritus in organo ſenſus contentos ictu oculi citius, inſtar lucis radii, ab organo volare ad cerebrum, noſtram ſolam proponemus, quæ ſi ſit vera, reliqua ſponte corruent.

Si motus æquabilis fiat per canalem, qui in itinere vel fine perturbatur, eodem quoque momento in hujus canalis principio influxus æquabilis mutatur aut ſiſtitur; ſeu quod idem eſt, ſi ſpirituum animalium moderatus & æquabilis fluxus per nervorum fibrillas ſolitarias, ſive in ipſo organo, a cauſa interna, ſive externa, aut etiam via intermedia turbatur, in harum fibrarum principio turbabitur quoque influxus: quia vero mens noſtra tantum percipit mutationem in nervorum principio excitatam, eandem ergo fert ſententiam, ſive hæc mutatio fuit facta ab interna vel externa cauſa, in ipſo organo, vel in media via. Quum autem, in ſano ſtatu, ab externa cauſa in ſolo organo hæc inducebatur mutatio, idem etiam ſentiet animus, ſi ab alia quoque cauſa influxus fuerit perturbatus.

Hinc nunc facile videtis Aud. H. non animum hujusmodi in rebus, ſed corpus aberrare. Deus enim ita creavit hominem, ut mente ſua perciperet, quænam in corpore fierent mutationes, & quidem ope nervorum. Si ergo per eundem nervum eadem adferatur mutatio, quæ tamen ab alia corporea fuit inducta cauſa,

ſa,

ſa, & mens tunc judicat, quemadmodum ſolebat in ſecunda valetudine, quis unquam hanc deſipientiam mentis adſcriberet vitio? Ita vidimus A. H. animum inſontem multis in rebus accuſari; & omnia inſaniæ genera, ex cauſis corporeis potius, quam mente alienata, provenire: præterea, Inſanientes mentis deinceps compotes factos, ſæpe audivi dicentes, ſe non intellexiſſe, quæ eo tempore fuere facta, ſed ſibi aliquid imaginatos fuiſſe, cui reſpondebant, nonne idem quoque feciſſet prudens?

Id, quod menti obverſabatur, a corporea proveniſſe cauſa, curationis eventus quoque docuit. Detractum enim aliquid de ſanguinis abundantia furorem phrenitici compeſcuit: hæmorrhagia oborta omnem anguillarum rubrarum viſum diſcuſſit, & hæmorrhoidum fluxus omnem ex melancholici animo timorem & mœſtitiam delevit: quod idem quoque Melanagogum purgans, atraque educta excrementa, efficiunt. peregrinis humoribus ſpiritus impprægnati miras producunt in nervorum principiis mutationes, quæ, ab animo perceptæ, tot varia inferunt inſaniæ genera, vel in ipſo organo inſolitos proritant motus, quos tamen veros eſſe mens judicat. His omnibus in rebus videtis A. H. mentem recte ſentire, omniaque mala in corporeis latere partibus, quamvis delirare videatur homo.

Abſoluta prima parte, qua conſtitit, perverſam ſenſationem non Mentis, ſed Corporis, vitio fuiſſe inductam, ad alteram transgrediemur. Hæc quoque, ut præcedens, in duas diſtinguitur partes: quædam enim animi actiones aliquam in corpore producunt mutationem: aliæ vero nullam ſenſibilem inducunt; an vero nullam, examinabimus deinceps.

Qui ex voluntate excitatur motus, animalis dicitur actio. ligato vel deſtructo nervo, ad partem movendam deſtinato, protinus ceſſat hoc commercium; quo conſtat, voluntatem noſtram in ipſa parte non operari, ſed alia in parte corporis, unde, ad eam partem aliquid per nervum ferri, nemo dubitare poterit. Iterata experimenta, variis in corporis partibus inſtituta, docuerunt, noſtram voluntatem agere in partes encephalo incluſas, nervosque ſolos præbere vias ab hoc ad partes movendas. mo-

tum musculorum provenire ab influxu spirituum, nemo est, qui inficias ibit. quia vero in rebus corporeis nusquam suscitatur motus, nisi a causa movente, spirituum igitur influxus per nervos in musculum motus animalis est causa. quid autem agat animus, dum hos propellit spiritus, quum ipse in corporeus sensibiles & satis validos inducat motus, fatemur nos latere. ne tamen judicetis, Medicum non posse aliquid deducere veri, quem latet effectus alicujus causa; imo vero æque fructuosa, abundans, & certa est hæc doctrina, ac si ipsa fuisset cognita causa. non enim desistunt Physici proferre motuum leges, gravitatis proprietates, virium attractricium actiones, quamvis incognita prima motuum causa, gravitatis & virium attractricium natura; ita sane Medici quoque agunt, primo invenerunt Medicamenta, & explorarunt eorum operationes, postea vero de operandi ratione ceperunt cogitare. quum ergo mens in motu animali id tantum agat, ut motus major fiat spirituum per aliquem nervum; corporea ergo causa hoc idem si faciat, subsequetur quoque motus idem. nonne spina infixa, vel & stimulus mere mechanicus, diras suscitavit convulsiones? nonne humor rodens nervos miras induxit contorsiones? nonne ossis excrescentia dura, vellicans cerebrum, morbum comitialem creavit incurabilem? quid faciunt hæc omnia, ut reliqua taceam. Inferunt similem motum, quem animus solebat in spiritibus excitare. Simplex hic motus, sane magis cognitus, quam qui ex nostra voluntate excitatur; cui non rei adscriptus? alius enim iræ Divinæ, alius incantamentis, fascinationibus Dæmoniacis, aliisque rebus illicitis adscripsit; utinam Curationem quoque similibus deliramentis, quibus multorum fascinant ingenia, & absurda, imo turpia cogitare cogunt, non implevissent! Equidem rectam inde medendi methodum aspernantur inutilia & superstitiosa quærentes. qui vero corpoream hanc simplicem causam admittit, eamque examinat sedulo, diras has contorsiones minimo sæpe auxilio sustulit.

Quamvis in animali motu animus magnum exerceat imperium, ut suo nutu veluti omnes sequantur motus: frequenti vero exercitatione iidem fiunt promptiores, imo, nobis non cogitantibus.

tibus. Num attendit Muficus, quinam movendus eft digitus? aut faltator, quali modo ponendi pedes? aut etiam nos loquentes num meditamur, qui mufculi linguæ & labiorum contrahendi aut relaxandi? an non hæc omnia fua exequuntur munera promptiffime? Si vero corpus non eft affuetum, quæ non fiunt contorfiones, motusque perverfi, & inconditæ voces? adeo quidem, ut infuetus & attentus ne quidem valeat, etfi omnes intendat vires, fimilem proferre motum. Tântam enim acquirit promptitudinem exercitatione corpus noftrum; hæc fane promptitudo in corpore, non vero animo, fita eft. ut animus ergo nofter in corpore producat motum, organum ipfum debet effe paratum, expedita via intermedia, fpiritusque puri: cum organo enim deftructo perit ejus actio, & nervus interfectus parti inducit paralyfin, fpiritus vero crudi, alienati, infecti, deficientes, miras producunt commotiones. Nec hoc in cafu ullum in mente detegitur vitium.

Quid autem agit animus in corporis motu automatico, feu vitali, paucis complectar: vibrat pulfus, perennat ftomachi & inteftinorum actio, continuatur circumductio fanguinis per omnia vifcera & vaforum labyrinthum, & quidem contra noftram voluntatem. Nulla ergo in peragendis valet animi virtus, fed a perenni influxu fpirituum per proprios nervos dependent. Hoc nemini videatur mirum, me afferere, perpetuum & non interpolatum fpirituum influxum, ad motum alternum excitandum, valere; ftructura enim organi, qua contractionis tempore fiftitur fpirituum influxus, alternus hic motus continuatur: nullum vero imperium animum habere in motionibus his mutandis nemo, nifi imprudens, admittet: animi enim paffiones & accelerare, & retardare, fi non omnino fiftere, valent fanguinis fluxum. fi ira incandefcat homo, pulfus non parum citatur: mœrore vero fi langueat, omnes vitales actiones retardantur.

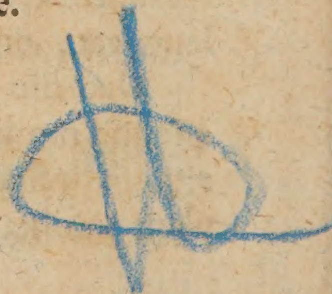
Nec hic quoque motus & actio omni caret vitio: iisdem quoque modis, ut animalis functio, organi, nervorum, & fpirituum influentium, labe vitiatur. Sed mira tunc inferunt & plane infolita: anxietates enim, motusque fiunt interni mirabiles,

debi-

debilitatesque graves. quot non gravitates in viſceribus, commotionesque viventium animalium inſtar in ventre, ſuffocationes in reſpiratione, perſentiunt, qui ſpirituum vitalium morbis laborant. qui ſi deficiant ſpiritus, pondere ingenti premi videntur, & tantum ſæpe ſentiunt frigus, ac ſi frigidiſſima glacies in ipſorum lateret viſceribus.

Ut vitalis motus animi viribus vix obtemperat, ita in nobis animi fiunt actiones, cogitationibus ſolis conſtantes. Profunde quidem poteſt meditari homo, corpore omnino quieſcente: verum tamen vires deterit profundior meditatio, multasque evertit actiones, quo liquores a bona degenerant craſi, ſolidaque enervantur. ſpiritus ita vel exhauſti ſtudio indefeſſo, vel & alienati, cogitationibus inſervire inepti, ipſas quoque ſimili modo, ut in animali & vitali ſtatim diximus motu, cogitationes perturbant.

Accipite hujus nunc ſermonis argumentum A. H. quod quam potero in pauciſſima verba conferam. Ex antecedentibus conſtat, multas corporeas mutationes mentem turbare mentisque actiones multa creare vitia corporea; inter mentem igitur & corpus vinculum eſſe & conſenſionem; quomodo autem hæc duo cohærent, hominibus non eſſe revelatum; & mirabilem hunc eſſe nexum, quo voluit omnipotens Creator hæc duo conjungere, non dubitavimus aſſerere. Quia vero in perquiſitione patuit, omnia deſipientiæ genera cauſam corpoream agnoſcere, concludi poſſet, animam ipſam, quæ ad æternitatem eſt nata, vix ullo morbo poſſe affici ex ſua natura, cuncta vero ejus vitia ex corporeis provenire cauſis: ſed corporis morbos integrum ſui minari interitum. ita A. H. brevi hoc ſermone autumo me abſolviſſe myſterium hujus conſenſionis mirabilis, quid autem præſtiterim, veſtrum erit dijudicare.

D I X I.

